

JASNI CILJEVI GOSPODARSKOG RAZVITKA HRVATSKE

Gledište
iz dijaspore

Zajednički standard je u potpunosti dobio svoje stvarne i praktične značajke, a ne samo teorijske i političke. Uz povećanje slobode i razvoja, i povećanje mrežnih vježbi između članova, u tomu standardu bio je dominantan hrvatski jezik.

U suvremenim razvijenim državama nije problem da se zajednički standard uvelika poveća, ali u Hrvatskoj je tako bilo smanjeno dobiti. Zato, nezadovoljni takim rezultatima, hrvatski jezik je uvezen u hrvatsku standardnu gramatiku.

Zajednički standard je u potpunosti dobio svoje stvarne i praktične značajke, a ne samo teorijske i političke. Uz povećanje slobode i razvoja, i povećanje mrežnih vježbi između članova, u tomu standardu bio je dominantan hrvatski jezik.

U našim poslovničkim prilikama vremena su poslovi partnere, a u našim privremenim poslovnicima su slobodni radnik i slobodni poslodavac, koji je slobodan da rade u svakom mjestu, ali slobodno od svih ograničenja, a slobodno od svih pravaca i mjeri. U slobodnoj poslovničkoj slobodi, slobodni su poslodavci, a slobodni su poslovnički partneri.

MARCOVAC
Mapa

JASNI ČLEVI
GOSPODARSKE
RAZVITKA HRVATSKE

Gesamt
Gesamt
Gesamt

Najvažniji cilj gospodarskog razvitka Hrvatske potpuno je jasan, bar što se tiče većeg dijela iseljeništva. Taj cilj zapravo proistjeće iz razloga zašto su naši ljudi i odlazili u dijasporu. To je visoki životni standard, jer Hrvati su napuštali domovinu nezadovoljni standardom i tudinskom vlašću i odlazili u zemlje visokog životnog standarda, ili u one zemlje gdje su očekivali bolje uvjete života. Naravno da su često bili prisutni i politički razlozi, a takoder i želja za stručnom afirmacijom, pogotovo u naših visokokvalificiranih stručnjaka. Ipak, životni standard bio je dominantan razlog za odlazak u iseljeništvo.

Životni standard je gospodarska kategorija pa bi zato povećanje životnog standarda trebalo biti najvažniji i najjasniji cilj gospodarskog razvitka Hrvatske. Može se, dakle, zasigurno reći: *nema bogate Hrvatske bez visokog životnog standarda njezinih građana*.

U suvremenom naprednom gospodarstvu nije presudno da se životni standard nekako povećava, već je ključno pitanje kako brzo raste životni standard. Zato, najvažnije pitanje *hrvatskoga narodnog gospodarstva* jest i ostaje *brzina kojom raste životni standard građana*.

Relativno brzo povećanje životnog standarda, prema kriterijima razvijenog svijeta, najvažnija je prepostavka za ostanak mladih ljudi u domovini i poticaj za realni povratak iseljeništva. Želimo li dakle najbrže moguće povećanje životnog standarda, moramo dobro proučiti gospodarske prilike u kojima djelujemo, a zatim moramo poznavati uvjete (faktore) o kojima ovisi brzina rasta životnog standarda.

U našim gospodarskim prilikama trebalo bi postojati partnerstvo među *privatnim poduzetnicima* na slobodnom tržištu i *narodnom gospodarstvu*, koje zastupa demokratski izabrana vlast, na osnovi svoga gospodarskog programa. Na prvi pogled čini se da su interesi tih dvaju čimbenika suprotni, jer privatni poduzetnik nastoji obavljati svoje poslove što učinkovitije tj. sa što manje radne snage i da je što manje plati.

S druge strane, interes narodnog gospodarstva jest da su mu svi građani zaposleni i po mogućnosti dobro plaćeni. Zato je nužno *partnerstvo* oba čimbenika, a demokratski izabrana vlast, svojom *administracijom* i *zakonodavstvom*, stvara uvjete da to partnerstvo bude uspješno za obje strane.

Na osnovi gospodarske teorije i prakse nepobitno je utvrđeno da porast životnog standarda ovisi o porastu produktivnosti, a brzina kojom raste produktivnost, u svakom gospodarstvu, uglavnom je odredena *opsegom investicija* u proizvodne pogone i opremu, u istraživanja i razvoj, u stručnost i infrastrukturu.

Osim toga, rast produktivnosti, a prema tome i životni standard, znatno ovisi o kvaliteti *privatnog poslovodstva* i *javne administracije*.

Najvažniji faktor koji odlučuje o povećanju produktivnosti, a time i o životnom standardu, su investicije, a moguće ih je očekivati uglavnom iz tri izvora:

1. Domaća štednja, uključujući i štednju dijaspore (*domestic investment*). Prema nekim objektivnim procjenama iz štednje dijaspore moglo bi se dobiti cca 5 milijardi dolara, no treba znati kako štediše privući. Ova vrsta investicija je nacionalno najpogodnija.

2. Namjenski i nenamjenski krediti stranih komercijalnih banaka, uključujući i zajmove od europske i svjetske banke. Ovom vrstom kapitala trebalo bi graditi prvenstveno infrastrukturu (energetiku, vodoprivredu, promet i telekomunikacije).

3. Poslovni partneri iz svijeta koji bi ulagali u naša poduzeća a omogućili bi nam zajednički nastup na svjetskom tržištu. Investicije kroz partnerstvo posebno su atraktivne jer pružaju velike uštede u prodaji i marketingu a također donose znanja i iskustva u tehnologiji i poslovodstvu.

Koliko god su investicije *nužni* uvjet za povećanje produktivnosti, a time i životnog standarda, taj uvjet nije *dostatan*. Potrebno je još imati sposobno poslovodstvo koje će kvalitetnim programima privući investicije a zatim ih znati oploditi. Također je važno imati učinkovitu administraciju koja će regulativom i stimulativnim zakonodavstvom stvoriti klimu za gospodarsku ekspanziju. Glavna preokupacija svakog investitora je u kakve će ruke staviti svoj kapital i u kakvim će administrativno-zakonodavnim uvjetima taj kapital djelovati.

Najvažnije karakteristike uspješnog poslovodstva, posebno u industriji, mogu se sažeti u četiri točke: 1. Tehnička kompetencija; 2. Gospodarska poduzetnost; 3. Administrativna učinkovitost; 4. Etička primjerenost.

Javna administracija mora biti vrlo fleksibilna i učinkovita te brzo i svrshishodno reagirati na potrebe proizvodnog gos-

podarstva u razvoju. Za ilustraciju učinkovite administracije navode se dva primjera, jedan iz lokalne samouprave a drugi iz zakonodavstva jedne od većih europskih zemalja. Nedavno su kandidati na izborima jedne napredne demokratske zemlje obećali svojim biračima, ako budu izabrani, da će njihove potrebe biti riješene po sistemu 72. Obećanje je da će svaki predmet koji dode u administraciju biti riješen za 72 sata. Od toga 24 sata za šefa ili odgovornog službenika za rješavanje, drugih 24 sata za tajnicu i prijepisno-administrativni aparat i zadnjih 24 sata za rezervu tj. ako je netko bolestan ili od-sutan. Drugi primjer je iz sredine 70-ih godina, kad je veliki svjetski proizvodač automobila došao u postfrankovsku Španjolsku kao partner sa željom da investira 200 milijuna dolara u proizvodnju automobila. Međutim, tadašnji španjolski zakoni nisu posve odgovarali stranom partneru-investitoru. Pregовори су se ekspeditivno vodili, rješenja od zajedničke koristi su pronadena, i španjolski parlament je za 14 dana prilagodio zakonodavstvo. Tvornica automobila je izgrađena u Valenciji i danas proizvodi i prodaje automobile po cijeloj Europi. Kao rezultat, kreirana su dobro plaćena radna mjesta a DBP po glavi stanovnika porastao je od 6 na 16 tisuća dolara. Osobno, bilo bi mi veliko zadovoljstvo kada bi se naša administracija i odgovorni čimbenici zamislili nad ovim primjerima.

U gospodarskom razvitku jedan od najodlučnijih faktora je *kvaliteta privatnog poslovodstva*, koje privlači i realizira investicije, osigurava relativno brzi porast produktivnosti i tako bitno utječe na brzinu porasta životnog standarda. Na čelu svakog poslovodstva je glavni direktor (CEO - *Chief Executive Officer*), koji, kao načelnik glavnog stožera u vojski, preuzima na sebe i svoje suradnike golemu odgovornost. Najvažnija dužnost i obveza glavnog direktora jest da proda proizvedenu robu. Međutim, da bi na tržištu mogao prodati robu, ona mora biti kvalitetna i jeftina tj. konkurentna. Tako glavni direktor, radi uspješne prodaje, mora brinuti o kvalitetnoj i učinkovitoj proizvodnji i zato su mu potrebni ne samo izvrsni suradnici, već i određeni stupanj tehničke kompetencije.

Razvitak proizvodnog gospodarstva vrlo je ozbiljan posao koji zahtijeva veliko i široko znanje poslodavca i glavnih direktora kao nosilaca našeg industrijskog razvijanja. Ako želimo razviti konkurentne sposobnosti nekog industrijskog poduzeća, moramo dobro poznavati četiri osnovne djelatnosti u industrijsko-poslovnom ciklusu: nabavu, tehnologiju proizvoda, tehnologiju proizvodnje i prodaju. *Nabava* uključuje nabavu sirovina i materijala, alata i svega ostaloga što je potrebno u proizvodnji i bitno utječe na kvalitetu i cijenu konačnog proizvoda. *Tehnologija proizvoda* obuhvaća inženjer-

Vlado Markovac
Jasni ciljevi gospodarskog
razvijanja Hrvatske
(Gledište iz dijaspore)

ska rješenja i funkcionalnost nekog proizvoda, uključuje projektiranje, izradu nacrta i izvedbenu dokumentaciju. Uvođenje projektiranja potpomognutog računalima (CAD - *Computer Aided Design*) ubrzalo je i olakšalo postupke vezane uz tehničko rješenje proizvoda. U posljednje vrijeme *tehnologija proizvodnje* postala je dominantna djelatnost, jer je praksa jasno pokazala da nema velike ekonomske koristi od najgenijalnijeg izuma ili novog proizvoda, ako istodobno nismo i njegov najkvalitetniji i najjeftiniji proizvodač. I na kraju, *učinkovita prodaja* može niskim cijenama i osvajanjem tržišta stimulirati proizvodnju, povećati njen opseg i tako pridonijeti *otvaranju novih radnih mesta*. Tako su sve četiri djelatnosti jednakо važne u uspješnom poslovanju nekog industrijskog poduzeća, ipak treba naglasiti da je suvremena tehnologija proizvodnje, s automatiziranim, robotiziranim i računalima integriranim opremom u centru pozornosti, jer ništa nas neće brže dovesti do konkurentne sposobnosti u svijetu nego *visoko učinkovita tehnologija proizvodnje*.

Zato su investicije u proizvodne pogone i opremu tako dominantan faktor u procesu povećanja životnog standarda. Ovdje se mora naglasiti da je interes *hrvatskoga narodnog gospodarstva* da svaka investicija rezultira u kreiranju *novih dobro plaćenih radnih mesta*. Ovo je neobično važno, jer gospodarska utakmica koja će se voditi u 21. stoljeću zvat će se *borba za radna mesta*, pogotovo ona dobro plaćena. Ova utakmica je već u tijeku a hrvatsko čekanje može biti vrlo štetno.

Za provođenje gospodarskog razvijanja mi imamo ljudi, tehnički i poslovno vrlo kompetentnih, no moramo izgraditi sustav tj. stvoriti klimu u kojoj će oni doći do izražaja. Potvrdu za ovo imamo u našim ljudima u inozemstvu, koji su upravo svojim sposobnostima i samopouzdanjem tamo uspjeli. Otišli su jer su težili za višim životnim standardom i vrlo često željom da se stručno afirmiraju, a pri tomu su vjerovali u sebe. Na primjer, više od 5 godina skupina takvih ljudi, profesora strojarskog fakulteta i nekih članova HAZU organizira savjetovanje CIM - *Computer Integrated Manufacturing* tj. savjetovanje o proizvodnji integriranoj računalima. To je najvažniji segment u suvremenom proizvodno-poslovnom ciklusu, i oni bi morali dobiti puno važniju ulogu u našem gospodarstvu. Mnogo je vjerojatnije da će sposobnosti u proizvodnji integriranoj računalima (CIM) više privući stranog partnera-investitora nego trgovci bivših jugoispaznih export-import poduzeća.

U nas se često postavlja dilema je li nam prioritet poljoprivreda, turizam ili industrija. Po mom mišljenju poljoprivreda i turizam važni su sektori hrvatskoga narodnog gospodarstva i treba ih brižljivo njegovati. Ipak industrija ima posebno mjesto, najviše radi toga što ima sposobnost kreira-

nja dobro plaćenih radnih mesta, što najdirektnije utječe na povećanje produktivnosti a time i životnog standarda. Na kraju, tu su i iskustva drugih. Austrija, Švicarska i Španjolska imaju razvijeni turizam, no ulaganja u industriju donijela su im povećanja životnog standarda. S druge strane, SAD, Kanada, Australija i Argentina svojim su poljoprivrednim kapacitetima hranili veliki dio svijeta, no njihov životni standard ipak počiva na stupnju životnog razvijanja. Tu je i iskustvo pacifičkog bazena u zadnjih 40-ak godina: Japan, Tajvan, Južna Koreja, Malezija i Singapur povećali su svoj DBP po stanovniku, a time i životni standard, na vrlo snažnom industrijskom razvoju.

Hrvatska kao mala zemlja u globalnom gospodarstvu ne može sve proizvoditi. No moramo se truditi da u svemu što proizvodimo budemo najbolji u klasi (BIC - *Best in Class*) a oni koji to postignu tj. postignu konkurentnu sposobnost na svjetskom tržištu, vjerojatno će naći i svoju *nišu* u globalnom gospodarstvu i tako privući strane partnere-investitore.

Mislim da Hrvatska ima svoju šansu jer imamo određene gospodarske prednosti: dobar geografski položaj, domaću proizvodnu tradiciju i vanjsko iskustvo s prekoceanskim iseljeništvom i pola milijuna djelatnika u industrijskim zemljama zapadne Europe.

Ovdje je potrebno naglasiti, da bi bilo dobro kad bi se manje raspravljalo o *stabilnosti* gospodarstva jer ono pokazuje znakove stabilnosti još od listopada 1993., a više radilo na povećanju produktivnosti jer nas samo povećana produktivnost vodi konkurentnoj sposobnosti i višem životnom standardu.

Važna uloga trgovine ovdje nije spominjana, jer u trgovini smo i tako previše zastranili. Prema tome, to je posebna tema izvan okvira ovog predavanja.

Na kraju, spomenut ću još 4 gospodarska pojma, koji se u nas vrlo često spominju a njih se premalo stručno i znanstveno obrađuju, a još manje djeluje u pravcu njihovog pozitivnog i brzog rješenja. To su: *restrukturiranje, tranzicija, privatizacija i korupcija*. Sve četiri znatno utječu na naše gospodarstvo i njegov razvitak. Svaka od ovih tema zaslužuje da se obradi u posebnom predavanju ili čak u posebnom simpoziju. Ipak, sažeto ću se zadržati samo na dvije najvažnije teme; restrukturiranju i korupciji.

Restrukturiranje bi trebalo biti mijenjanje metoda u poslovanju da bi se povećala produktivnost i konkurentna sposobnost tj. da bi se povećala kvaliteta proizvoda i smanjili troškovi proizvodnje. Ako postojeće poslovodstvo to ne može načiniti treba mijenjati dio ili cijelokupno poslovodstvo. Nije nikakva sramota promijeniti poslovodstvo. Kao što dolaze nove tehnologije, znanstvene inovacije, novi i učinkovi-

tiji strojevi i oprema, isto tako dolaze i novi ljudi, često puta mlađi, s novim idejama i s novim i snažnijim entuzijazmom. Entuzijazam u poslovanju neobično je važan faktor jer se njime može gotovo sve postići, a bez njega ostaju samo opravdanja i isprike da nešto niste mogli učiniti. Kada je u restrukturiranju sve iscrpljeno, što se tiče metoda poslovanja, realnih mogućnosti i poslovodstva, tek tada se ide na reduciranje radne snage ili u najgorem slučaju prestanak aktivnosti.

Radi velike odgovornosti za poslovanje, uspješno poslovodstvo u gospodarski razvijenim zemljama obilno je nagradeno i dobro plaćeno. Unatoč tome, velika odgovornost i zamjenjivost poslovodstva u suvremenom kapitalizmu doveli su do toga da je sigurnost radnog mjesta obrnuto proporcionalna s visinom položaja tog radnog mjesta. Dakle, najnesigurnije je mjesto glavnog direktora a najsigurnije je mjesto nekvalificiranog pomoćnog radnika.

Još nešto o *korupciji*. Ta naša nacionalna sramota valjda i zaslužuje da bude zadnja, a na žalost trebala bi biti naša prva preokupacija. Na osnovi iskustva gospodarskog svijeta nepobitno je utvrđeno da *korupcija* u bilo kojem obliku (podmićivanje, protuusluge, sukob interesa, nemoralno poslovanje itd.) ne samo usporuje, već praktički *blokira gospodarski rast*. Zato je nužno u naše industrijske, trgovачke, zdravstvene, administrativne i ostale organizacije uvesti odgovarajući *etički kodeks i ponašanje u poslovanju*. To je najdjelotvorniji način za sprječavanje kriminalnih radnji. Bez etičkog ponašanja u poslovanju nema brzog gospodarskog rasta i nema brzog povećanja životnog standarda. Poslije 1945. marksi-zam-lenjinizam istisnuo je iz škola katoličku *Bibliju* a ostavio je moralnu pustoš, što se najviše osjeća u našem današnjem gospodarstvu. Iako na Zapadu nisu niti andeli niti sveci, ipak ta *moralna praznina* je najznačajnija razlika između našeg tranzicijskog gospodarstva i gospodarstva razvijenog industrijskog svijeta.